

BRANIMIR MALEŠ: ISPOSNICA I PEŠTERA SV. SAVE VIŠE STUDENICE

Idući dolinom reke Studenice na tri sata hoda od manastira otvara se prema severu uska udolnica opkoljena strmim stranama. U njoj se na visini od tri stotine metara iznad reke nalazi crkva i kuća ujedno građene. To je u narodu čuvena Isposnica Sv. Save. A od nje ka zapadu, preko brega, na dosta nepristupačnom i nešto višem i divljem mestu nailazimo na Pešteru, na pokorničko mesto Sv. Save. Tu se nalaze: Kaca i Kula građene jedna povrh druge, pećina u kojoj je po predaji Sv. Sava živeo, crkvice, i pećina koja je služila kao staja. U Isposnicu se najlakše može doći iz manastira Studenice, a može i iz sela Savova koje nije ni pola sata od nje udaljeno.

Iz historije se malo što zna o ovoj studeničkoj isposnici. Po narodnoj predaji podigao ju je Sv. Sava da bi u njoj daleko od sveta bio bliže Bogu, da bi u potpunome miru mogao da ispašta grehe svoje i svojih bližnjih. U crkvi isposničkoj, posvećenoj Pokrovu Bogorodičinu, na istočnome zidu iznad prozora jeromonah Sofronije dao je 1815 god. da se napiše da su Isposnicu podigli 1175 god. Nemanja i Sv. Sava. A i narodna pesma kaže:

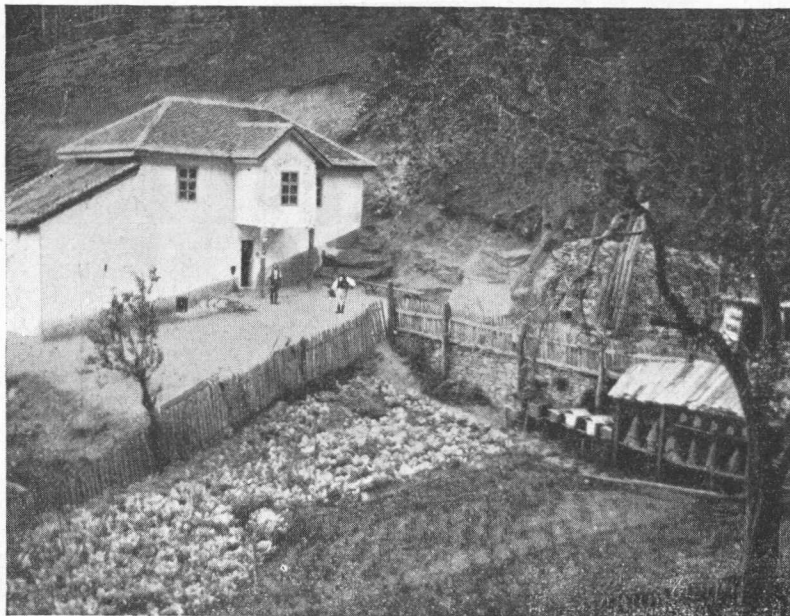
Sveti Sava gradi Isposnicu
A sluge mu grade Pridvoricu.

Nije mi poznato da se gde docnije spomiñe Isposnica, sem ono u Stojanovičevim „Starim srpskim zapisima i natpisima“ u dva maha što se govori o Isposnici pod br. 1059 (kñ. I., st. 293.) spomiñe se da je jedan psaltir napisan godine 7126. od stvorenja sveta, dakle 1617/18, u Pešteri više Studenice; a pod br. 1066 (kñ. I., st. 293., 294.) kaže se kako je tipik Sv. Save, koga je 1200 god. napisao prepisan u Pešteri 1618/19 pri igumanu Teofilu. Nešto Turci ali svakako više vreme znatno su oštetili Isposnicu i Pešteru. Narod priča da su Turci iz doline, sa reke Studenice, topovima pucali na Pešteru. Može se i verovati, da su pucali, i ako je sumñivo, ali je isključeno, da su ondašnjim topovima mogli počiniti štete pucajući na tri stotine metara skoro u okomitom pravcu. I Peštera se naime isto kao i Isposnica, nalazi na kraju jedne planinske usekotine, samo što je dolina strmija i što se završava okomitom liticom visokom, ocenjujući od oka, oko 70 m., i što je nešto bliže reci od Isposnice. Pešterom je prolazio narod u vreme zbegova. I danas pokazuju mesto gde je usled paničnog straha, a nezgodnosti terena, zaglavio veliki broj ljudi. Narod je tuda bežao, jer je mesto bilo sigurnije i nepristupačno za stranca, a znamo da je i Maglić srećno poslužio kao sklonište stanovništvu iz okoline. A i po freskama u isposničkoj crkvi vidimo, da ih niko nije nasilno uništavao n. pr. nema iskopanih očiju. Verovati je dakle, da su Turci slabo prilazili Isposnici i Pešteri. Manastir Studenica postradao je više puta, bio je opljačkan i paljen. Kad je 1696 oplenjena Studenica, mora da je i Isposnica nastradala, iako ne mnogo, 1813, za vreme turske osvete i u Isposnici zavladao strah

Kula Sv. Save

pred mačem i ognjem razbešnelih turskih horda. Milićević u „Kneževini Srbiji“, na st. 654., piše kako je u Isposnici čuvano mnogo starih dragocenih rukopisa. Ali god. 1813, kad su Turci zapalili Studenicu, spomenuti je Sofronije, da bi izneo živu glavu, ostavio sveto mesto na milost i nemilost i pre no što pobeže zapali sve što se zapaliti moglo, da Turcima ne pane šaka. Tako Milićević. A i Vuk je Šafařiku o ovome prićao po ćuvenju od nekog arhimandrita, te Šafařik misli da je tom prilikom nestao u vatri i tipik Sv. Save. Da li je Sofronije uistinu uludo unišćio toliko historiskih spomenika, ili je samo proturio takav glas, a sklonio ih na sigurno mesto, ne moćemo znati. Moćda je i ovo drugo verovatno; narod naime prića da su Nemci na više mesta u blizini Pešćere i u samoj Pešćeri kopali i da su našli dva ćupa zlata i dragocenosti. S druge strane i danas seljaci pokazuju mesto u nekoj njivi u blizini Isposnice gde je u vreme Sofronijevog begstva zatrpano u bunar i sakriveno sve zlatno i srebrno crkveno posude još iz vremena Sv. Save. Naravno, najverovatnije je da su ovo samo priće poput mnogih drugih slićnih prića. Svakako „mnogogrešni jeromonah“ Sofronije mora da se je ubrzo vratio u Isposnicu, jer je već 1815 god. obnovio hram i portu prema rećenom natpisu nad prozorom, i prema jednoj ploći spolja do vrata na jućznome zidu. Malo posle, 1819, dao je po „moleru“ Aleksiju restaurirati, da tako kaćem, i freske u unutrašnjosti crkve. Do crkve nalazi mu se grob. Iz natpisa se vidi da je umro kao arhimandrit 1833

Isposnica (sa severozapada)

u 80 godini života. Čuo sam od nekih staraca da je Studenica u vreme kad je Sofronije obnovio Isposnicu bila pusta. Sofronije nije pripadao studeničkoj braći. U Isposnici osnovao je monašku školu koja je trajala za vreme njegovog života. Posle Sofronija uvek je poneko živio u Isposnici ili kaluđer ili monah, ili manastirski momak. Ima natpis negde u dvorištu koji kaže da je „ovaj dom“ obnovljen 1860 god. Ali verovatno Isposnica je samo tada nešto popravljena, a osnovnih prepravaka ne mislim da je bilo.

Po prilici dakle onako kako ju je Sofronije obnovio stajala je Isposnica sve do ove godine kad je današnji njen čuvar monah Arsenije Kojadinović, po nagovoru i pomognut od arhimandrita studeničkog Viktora Gizdavića, većim delom o svom trošku a i svojim znojem podigao na starim zidovima jedan sprat i učinio mnogo drugih korisnih preinaka. Kako već spomenuh uz crkvu se naslađala nevelika kuća. Sastojala se iz sobe i kuhinje, a narod kaže, da je tako stajala još iz vremena Sv. Save. Otac Arsenije podigao je jedan sprat i sa strane sprat proširio tako da je, u stvari, ostavio prvotnu kuću netaknutu a gore dobio novih šest odeljenja. Kako je Isposnica zidana na strmom zemljištu, koje se spušta sredini udoline, tako ima samo sa severne i sa južne strane kuće malo ravna zemljišta. Sve je ostalo strmina. Ko hoće da pređe s kraja udoline stranom put Peštere mora da prođe preko Isposnice, kroz samu kuću, jer je sve drugo strmen i drugoga prolaza nema. Sad je Arsenije pred crkvom i kućom nasuo zemlje i stvorio široko dvorište i baštu onde gde je lani bila strma zemlja obrasla korovom.

Crkva je više-mađe četvrtasta, nešto duža (6 m) nego šira (4,50). Vrata su prema jugu, uska (54×143 cm.) s pragovima od mramora, leže upravo posred crkve, t. j. dva metra više zemlje. Pred crkvom je sazidan u kvadrat zid, visok do vrata, pokriven daskama, tako da se, usled strmine

Bogomoljci u Isposnici

zemljišta, s dvorišta prelazi na nji dolazi do crkvenih vrata. Niže od vrata, ispod crkve, nalazi se podrum. Židovi su 65 cm. debeli. Pri ulazu desno od vrata nalazi se četvrtasta nikija (22/30), a u njoj ploča sa ovakvim natpisom:

1815

Изволенемъ сѣи
и поспѣшениемъ
сѣна и совершениемъ
сѣтаго Дѣха ѡбновїсе
храмъ прѣдѣ бѣны —
покрова . . ѡбновїсе - . ѡ
спїшна . іѣ . Софронїе :

O spomenutom zidu pred crkvom, koji drži „portu“, ima ploča s natpisom koji kaže da je Josif Petrov, rodom iz Valjeva, zamonašen u Isposnici 1849 god. i da je primio ime Isaije. Tog istog Isaija Petrovića nalazi se grob ispod istočnoga zida crkve (umro 1859). Tu je pokopan i jeronah Teofil (1854). Tu je i spomenuti grob arhimandrita Sofronija.

Svetlost dolazi u crkvu iz nekoliko krstova i okruglih rupa otvorenih u četvrtastim uzidanim tankim pločama, i s tri nejednaka prozora. Židovi na visini od, po prilici 2:75 m., postepeno prelaze u svod koji je visok nešto manje od 4 m. Ikonostas je svakako novijega datuma; možda i posle Sofronijeve prepravke. Ranije je unutrašnjost crkve bila sva pokrivena freskima. Danas su slabo sačuvani, najbolje u svetim dverima i na levom zidu od ulaza. Na desnome ih nikako i nema, okrečen je.

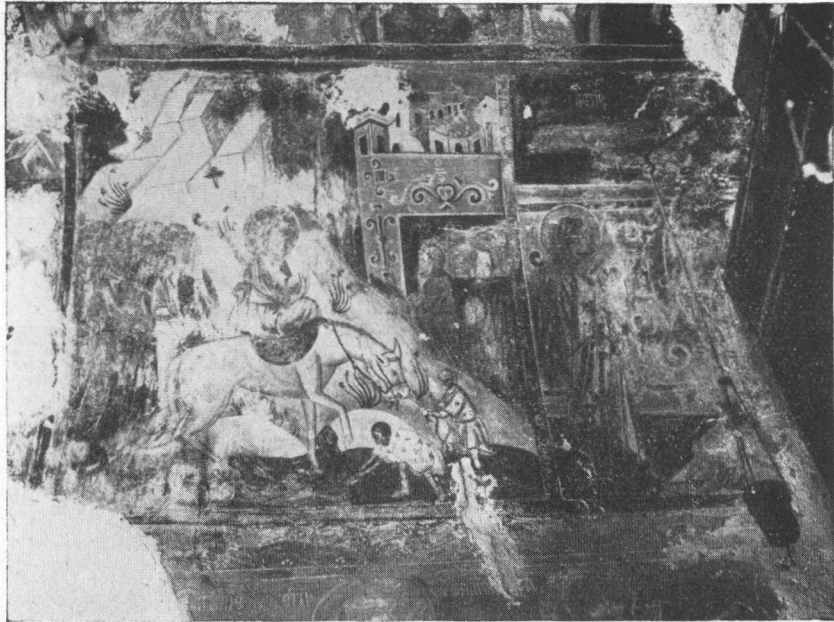
Na levome zidu do ikonostasa nalaze se po freskama, dok može čovek rukom da dosegne, urezana imena posetioca. Zanimljivo je da su svi ti „palimpsesti“ skoro bez izuzetka, stariji od Sofronijeve prepravke. Najviše ih ima između 1768 i 1786 god. Obično ročinju sa здѣ приде. Tako n. pr. здѣ приде Гергије Даскалъ Петровиъ 1786 лѣта. Ili samo „pride“ pa ime i godina. Na dva mesta urezaše svoja imena „ktitori beligradski,“ Joan, Hristo i Dimitrije, „da se zna, kad dođoše“ (1783. god.). Pop Jovan iz Ritopeka četiri je puta zapisao svôje ime: 1768, 1769, 1771 i 1773 g. Najstariji su natpisi jedan pop Jovana 1768. i iste godine Riste, a najnoviji

Lik Sv. Save u Isposnici Studeničkoj

iz 1825, nekog Georga Pavkovića a ćirilicom i latinicom. „Palimpsesti“ nisu nikako premazivani za vreme Sofronijeveg obnavljanja, t. j. 1819 god. Valjda su postojali i na desnome zidu, ali kako rekoh ovaj je okrećen.

Do visine od 1,30 m. bili su naslikani zastori ili oblaci ili tako nešto, a onda dolazi red svetitelja. Prvi koji je sačuvan idući s leva napred ka ikonostasu jeste Sv. Eutimije, s dugačkom belom bradom. Desna ruka koju je pružio da blagoslovi, nevesto je prepravljena. Premazani su svi prsti tako da se ispod plave boje jedva vide pređašnje konture. Posle njega dolazi Sv. Georgije s krstom u levoj ruci u stavu propovedanja. Na njemu je crveni plašt koji pokriva plavu haljinu s bogato izvezenim crvenim rubovima. Lice mu mladoliko i golobrado. Daljni lik, do samoga ikonostasa, jako je oštećen. Iza ikonostasa, a s iste strane, nalazi se Sv. Sava u društvu drugih dvaju svetitelja. To je najvažnija a i najsačuvanija grupa. Moler Aleksije, koji je, kako izgleda, premazivao rubove fresaka modrom bojom i obnavljao zlato oreola, svakako nije oštetio Savino lice. Tako isto i starija premazivaña nisu se dotakla lica. Ostalo je ono prvobitno. Tako i onih drugih dvaju svetitelja. Kako izgleda, još pre premazivanja od 1819 mora da su iznad starih fresaka, koji su bili nežnijih linija a svetlijih i bleđih boja, slikani na istim mestima i mal da ne i istih dimenzija i kontura isti sveci samo u tamnijim bojama. Ovo se vidi na više mesta, n. pr. na stiharu Sv. Save Na njemu postoji jedan krst jasne crvene boje (na levom ramenu) i jedan tamniji koji je premazan preko crvenoga i sada počeo da otpada. Po stavu poluokrenutom i pognutom Sv. Sava liči onome u Studenici. I odežda mu je ona ista. Tamo u levoj ruci ima evanđelje, a ovde ga drži obadvema. Ali lice mu je sasvim drugo. Brada mu je kraća, više zaobljena; lik i pogled blag, oči i čelo umno. Opšti je utisak izvanredan. Odiše svetiteljskom blagošću, mirnoćom srca a dubinom uma. Oči su pune izraza

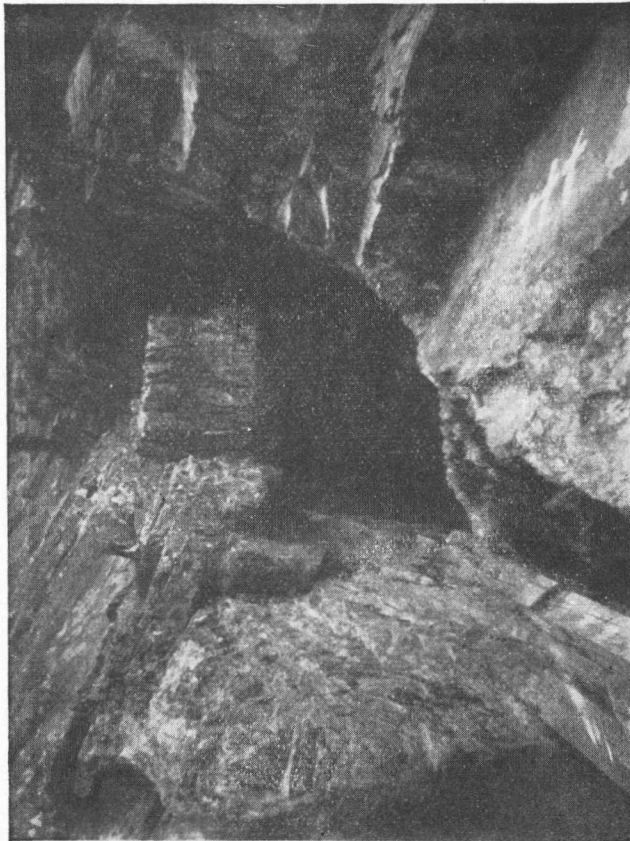

*Ulaz Hristov u Jerusalim
Freska u crkvi Isposnice studeničke*

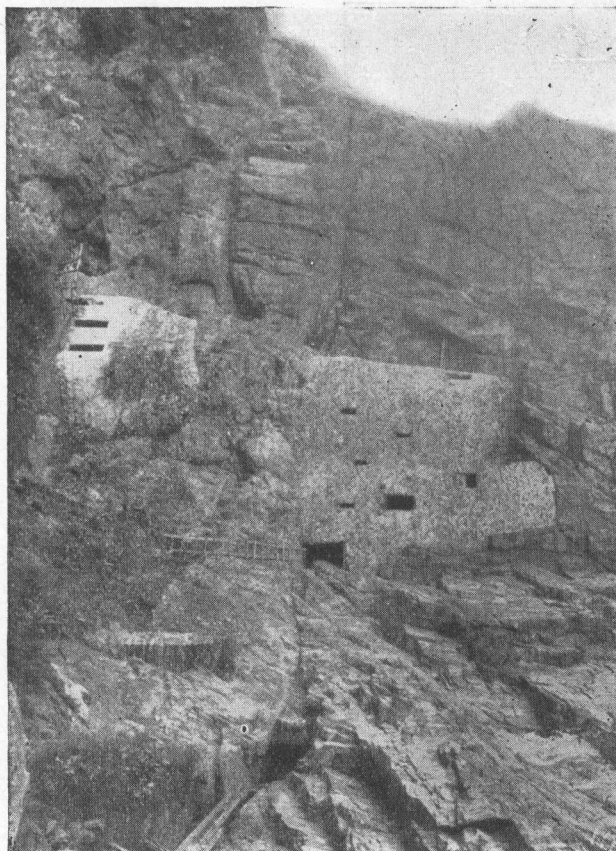
Likovi Arsenija Nevskoga i Sv. Save u crkvi Isposnice studeničke

Ulaz u pećinu Sv. Save

i žive duboke u isti mah. Ceo je lik prirodan i umetnički rađen. Desno od Save nalazi se Arsenije Nevski a levo Petar Alesandrijski. Odeveni su slično kao i Sv. Sava. Lica su im slabije očuvana. Freske severnoga zida veoma su oštećene. Najbolje je sačuvan, u desnom uglu, Grigorije Bogoslov. Tu se nalaze dva veća zasvođena udubljenja u zidu kao prozori sa malim otvorom za svetlost. U levom prozoru s jedne je strane, u širini zida, oštećeni lik arhangela Mihajla a s druge Gabriela. Napred povrh otvora jedva se razabire Hristov lik. U desnom su prozoru s jedne strane Sv. Vasilije a s druge Jovan Zlatousti. Nad oknom jest lik Bogomaterne sa Isusom: Roždestvo Hristovo. Nad levim prozorom, onim s Hristom, stoji na modroj podlozi zlatnim slovima natpis *Алексе мольеръ 1819*. Kad se dobro razmotri vidi se kako su istom bojom nad starom modrom bojom premazana tri eliptična kruga a na njima su slova ispisana. To nas navodi na misao da je Aleksije „moler“ jedva poneke prepravke izvršio, kao premazivanje modrom bojom praznih mesta među freskima, premazivanje oreola, pisanje spomenutog natpisa desno do ulaza, i tako slično. Ali da se nikako ne može ubrojati u njegovo delo gore spomenuto drugo preslikavanje. Da su oreoli i izvesna plava mesta docnijega datuma, vidi se odmah, jer je na mnogim mestima nevešta ruka zlatom prešla preko finih detalja kose (i preko kose Sv. Save, ali je najviše nagrđeno lice Sv. Grigorija Bogoslova) i modrilom preko ivica odežda. Što je najzanimljivije, kod lika Jovana

*Kula Sv. Save u Pešteri
(ispod kule je ozidana
kaca i prostor u kome je
ognjište; desno je ulaz u
„pećinu Sv. Save“)*

Zlatoustog postoji dva puta reč Златоустъ. U jednom redu piše Jovan Zlatoust, a odmah ispod, samo drugim pismenima još jednom Zlatoust. Ona gornja slova, prvotna, kitnjasta su i tanja, čini se da su napisana belom bojom, dok su ova druga prosta, deblja i zlatne boje. S ovim drugim pismenima napisani su i natpisi kod grupe Sv. Save. Od ostalih fresaka, sem jedne, slabo se koja može spomenuti, jer su potpuno oštećene. Na severnoj strani veliki deo zida i stropa obuhvata Vaznesenje. Na vrhu stropa dolaze tri veoma oštećena lika od kojih su dva Hristova. Od toga s leve strane nižu se proroci. Jednu sliku treba naročito spomenuti, i to stoga, što je jedina dosta dobro sačuvana a i zbog njene umetničke vrednosti. To je ulaz Hristov u Jerusalim. Freska je slična onoj u Studenici, samo što je rađena sa većom finoćom i što je sačuvanija. Likovi Hrista, apostola i naroda slabo se razabiru. Odmah je do nje oštećeno Raspeće Hristovo a zatim vaskrsenje iz ada. Sve je to slabo očuvano, Raspeće Hristovo slično je onome u Studenici ali nije tako opširno. Umesto grupe žena postoji jedino Marija ali u istoj pozi kao u studeničkoj slici. Naravno isposničke je freske mnogo manje. Ovoliko o freskama.

Natpis nad istočnim prozorom publikovan je u Stojanovićevim Zapisima Mi ćemo ga ovde dopune radi ponovo zapisati. Glasi: сѣй вистѣхъ перви царь сръбскій стефанъ неманя первоверхнчанни и свѣти савва перви: архиепископъ сръбски и ѹчителъ, бивши сѣна ѹра симѣйна: . лѣто ѿ созданїе мїра: 6683: .

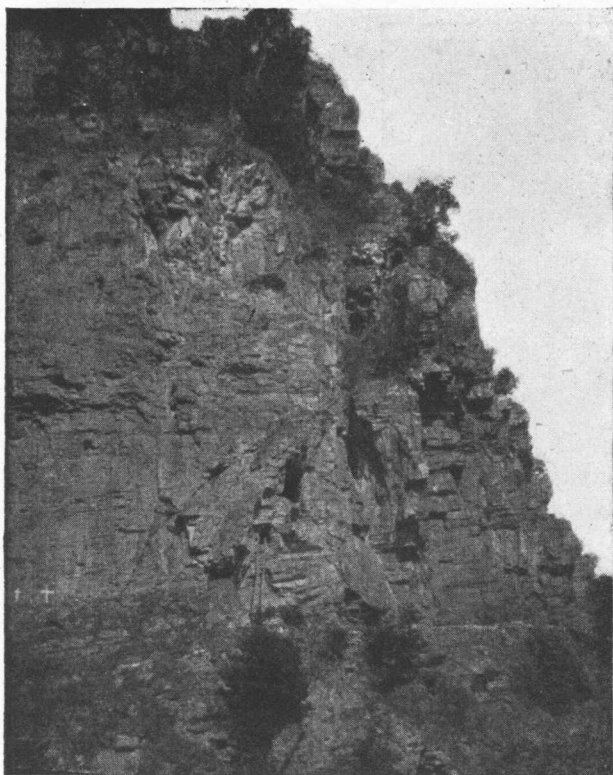
Crkva u Pešteri (vidi se put ispod onih belih krstova, dok je sve ostalo ponor, litica)

Ѣмкша . власть . а . сѣвскаѡ . Ѣ . тракѣска : Ꙗ : греческаѡ . д : сремская : ѣ : еркатска : њ : славенска : ѣ : захолмаѡ : ѡ : илнрнческаѡ : ѡ : даалмска . ѣ : болгарскаѡ , се ѡбновѣсе много грешна еромонаха софронѣа трѣдомъ ѣждивенѣмъ храмъ покровѡ бгоматере , ѡрождества . хртва : . ꙗѡѣѣ фнѡѡскѣ .

Poslednja reč danas je krečom premazana. Sem crkvice u Isposnici nema nikakvih drugih važnijih objekata.

Prema zapadu, odmah preko brega u drugoj udolini okrenuto više prema jugozapadu, u samoj skoro nepristupačnoj klisuri, nalazi se Peštera. Tu su redom štala, pa crkvica, pa pećina, i napokon kaca i nad njom kula. Ranije se do Peštere dolazilo po veoma strmom zemljištu po stazi jedva par desetina centimetara širokoj, a ispod nje se većim delom otvarala provalija. Danas se već lakše ide, jer je otac Arsenije stazu znatno proširio i ponegde kosinu ublažio zgodnim zavijutcima. U samoj Pešteri malo ima prostora po kome bi se čovek mogao kretati. Najviše metar dva, ako ne računamo prostor koga zaprema crkva i kaca.

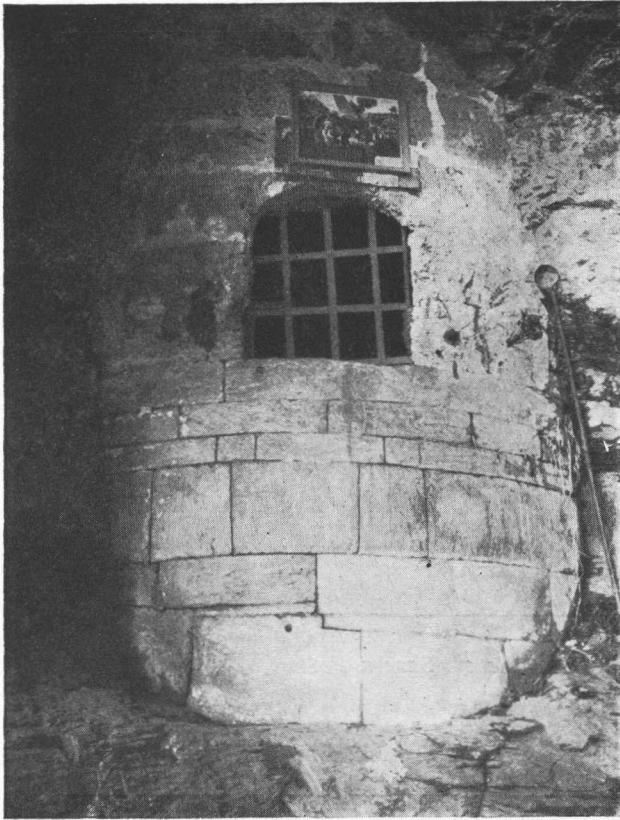
Idimo redom. Odmah pri ulazu u Pešteru nalazi se u hridi dosta velika pećina, ali više od stazice tako da se samo lestvicama može do nje. Pričaju da ju je Sv. Sava upotrebljavao za sklonište svome konju. Ništa tu nema neobična, neobičan je, za štalu, samo visoki njen položaj. Teško se danas može razumeti kako se moglo s konjem do nje doći. Svakako voda je u sedam stoleća učinila svoje i veliku količinu zemlje odronila ka Studenici. Bez sumnje danas ceo teren ima drugi izgled. Dalje od štale,

*„Staja“ („štala“), ulazi se
na lestvama. a dole se
vidi put*

ispod same litice, nalazi se crkvića manja od isposničke. Slavi Đurđevdan. Od fresaka ostala je jedna jedina nad samim ulazom ali nepotpuno sačuvana. Prestavlja Uspenje Bogorodice. Za tri nevelika ostatka ikonostasa kažu da su još iz vremena Sv. Save. Potpuno su propali od crvotočine, ali ono što je ostalo zadivljuje nas svojom umetničkom lepotom. Sačuvana su četiri lika: anđeo blagoveštenja, kralj David, Devica Marija i još jedan meni nepoznat svetitelj. Likovi su savršeni, svežih boja, detaljnog crteža, puni izraza, rekao bih — moderni su. Lice Marijino začudava svojom lepotom. Likove okružuje pozlaćena rezbarija. Na nekoliko koračaja od crkve nalazi se pećina u kojoj je, kako narod kazuje, Sava Nemanjić provodio mnoge dane u postu i molitvi. Pećina je duga oko devet i po metara. Pri ulazu je šira, visoka do metar i po, a tad se sužava i završava jednim, već u mraku, jedva приметljivim, više manje četvrtastim umetnim zidom od par desetina centimetara visine. Sastojao se iz pet-šest osrednjih kamenova vezanih tvrdim starinskim malterom. Taj su zid pre mog poslednjeg dolaska u Isposnicu (oko 25/VIII 1925) seljaci iz okoline porušili. Naišli su na otvor koji vodi u drugu još veću pećinu. Izgleda, da nisu ništa našli od vrednosti. Sa strane, par metara od ulaza vide se na kamenu olučasti paralelni tragovi vode. Narod priča da je tu ležao Sv. Sava i da je tako ostao trag od njegovih rebara.

Na malo nižem mestu nalazi se Kaca. To je u kamen uzidan bunar na kome je u visini prsiju prozorče sa koga se pomoću kutlače može voda da dohvati. Bunar zatvara polukružni zid sve unaokolo, a odozgo se nadvila litica tako da se Kaca nalazi u zgradi. Do ove zgrade, kako li da ju na-

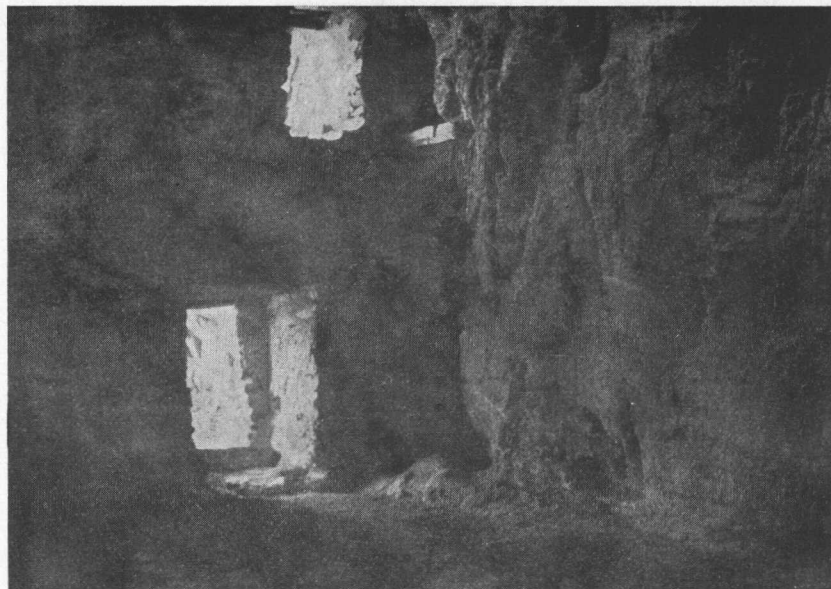

Kaca Sv. Save. Ozidana prostorija ispod same kule (Peštera)

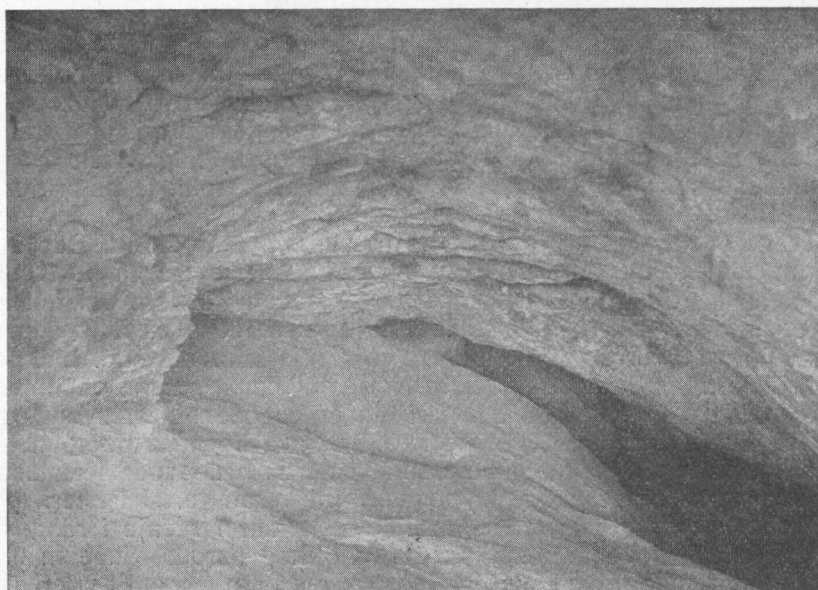
zovem, nalazi se odmah druga, zidom od Kace pregrađena. U njoj se nalazi ognjište i dimnjak. U litici nad tom Kacom, kako ju zovu, nalazi se upola u steni uzidana kula. Dvospratna je sa više manjih i većih prozora. Stena se nad njom nadvila i stvara prirodan krov. Uopšte stena sačinjava dobru polovinu kule, a samo je vanjski polukrug zidan. Visoka je po prilici nešto preko dvadeset metara računajući i Kacu.

Svake mlade nedelje, a i drugim praznikom (naročito o Đurđevu dne i o Savindanu), skuplja se narod kod Kace. Dolaze iz daleka, iz Ivanjice, i još iz daljega. Po neki pešače ceo dan i prenoće u kakvom obližnjem selu. Ovde postoje par sati. Umiju se vodom iz Kace. Jedan zavata vodu s kutlačom i poliva sve redom. Veruju, da voda ima lekovitu moć. Ima poneki, dođe iz daleka, iz okoline Čačka ili Kraljeva, okupa se sav onom vodom, pa i košulju ostavi tu negde u šikari da bi tobože bolest svoju ostavio. Seljaci se takvima rugaju. Kažu da ako Sv. Sava hoće da pomogne da će pomoći i ozdraviti i najtežeg bolesnika, pa i za malo vode i za nekoliko kapi. A s njime se ne može ni pogadati ni varati ga. U Pešteri postoje malo, pohode crkvu, pale sveće, pomole se, a zatim ručaju i razgovaraju. Kažu da je čudo i volja Božja što od onolikog naroda, bude ih u jedan mah više od stotine, nikad niko ne postrada u onoj teskobi i vrleti. Veruju da je takvo zemljište bilo i za vreme Savino, a što je on s konjem dolazio onde gde danas ni koza ne može, bilo mu je u moći. Bog mu je dao takvu silu i moć. Bog i Sv. Sava, kažu. I voda je u Kaci izbila, kad je

Unutrašnjost kule sv. Save u Pešteri

Pećina sv. Save nedaleko kule u Pešteri. Po narodnom kazivanju u njoj je sv. Sava živeo kao isposnik. U kamenu su ostali tragovi njegovih rebara.

Isposnica studenička. Pogled sa severoistoka.

Isposnica studenička. Pogled sa jugoistoka.

*Narod o mladoj nedelji
pred Kacom Sv. Save
(spreda se vidi otvor
dimnjaka; gore kula; vide
se lestvice)*

on to hteo. Leti voda često nestane. Neki kažu da presuši zbog suše, a neki tvrde, da je kakva nevaljala osoba dolazila da se mi je i onda Sv. Sava oduzme za neko vreme vodu.

U celom kraju oko Studenice, s jedne i s druge strane Ibra, od Goča i Kopaonika do Čemerna i Mučnja, narod pripoveda o Sv. Savi, o njegovom životu i njegovim delima. Priličan broj tih priča ima u lepoj knjizi profesora Čorovića („Sveti Sava u narodnom predanju“). Poneke se u mnogim pojedinostima razlikuju od navedenih u ovoj knjizi; a veći broj nije još nigde zapisan, u koliko je meni poznato. Najviše ih ima o Savi kao čudotvorcu, kao o onome koji stvara izvor da se čovek ili blago napoji, potok da se suha zemlja natopi, kao o onome koji je seljaka naučio svima veština i znanju, dakle pridajući mu sve odlike nekog drevnog božanstva. O Savi kao kaluderu i svetitelju jedva da se što zna, a pripoveda se veoma malo.

Zusammenfassung. Die Einsiedelei des heiligen Sava in der Nähe vom Kloster Studenica. Im Tale des Flußes Studenica, drei Stunden vom berühmten Kloster, von der frommen Stiftung der ersten Nemanjićen entfernt, auf einem beinahe unzugänglichem Orte befindet sich die Einsiedelei dieses Klosters. Das Volk glaubt sie hätte dem heiligem Sava gehört. Weiter im Gebirge, neben dem Felsen selbst, erhebt sich der Turm welcher nach der Überlieferung des Volkes auch dem St. Sava zugeschrieben wird. In der Einsiedelei befindet sich ein sehr gut erhaltenes Frescogemälde mit ausdrucksvollem Gesichte des St. Sava.